

УДК 331.215.246.4

О. В. Степанова, молодший науковий співробітник Харківського НДІСЕ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ СУМИ ЗАБОРГОВАНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Розглянуто найбільш типові проблеми, пов'язані із поверненням кредитними спілками депозитних вкладів та додаткових пайових внесків, а також сплатою відсотків на внески.

З розвитком ринкових відносин в Україні динамічно почали розвиватися кооперативні організації (кредитні спілки) з видачі кредитів і виплати відсотків на депозитні вклади та пайові внески. У практичній роботі при проведенні судових експертиз трапляються непоодинокі випадки, коли різні кредитні спілки по-різному визначають свою фінансову політику, іноді всупереч чинному законодавству: Переліку внутрішніх положень та процедур кредитної спілки, затвердженому розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 11 листопада 2003 р. № 116 (із змінами), Методичним рекомендаціям щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою, затвердженим розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 18 грудня 2003 р. № 171, що у свою чергу призводить до привласнення й розтрати, легалізації (відмивання) грошових коштів і злісного ухилення від сплати відсотків по депозитних вкладах та пайових внесках і поверненню вкладів.

У першу чергу для визначення фінансової політики кредитної спілки необхідно уважно ознайомитись із її статутом і Положенням про фінансове управління кредитної спілки. Статут кредитної спілки повинен бути затверджений рішенням спостережної ради кредитної спілки, відображеним у протоколі, та відповідати статтям Закону України «Про кредитні спілки» від 20 грудня 2001 р. № 2908-III щодо такої інформації.

1. Майно кредитної спілки повинно формуватися за рахунок:

- вступних, обов'язкових пайових та інших внесків членів кредитної спілки (крім внесків (вкладів) на депозитні рахунки);
- плати за надання своїм членам кредитів та інших послуг, а також доходів від провадження інших видів статутної діяльності;
- інших надходжень, не заборонених законодавством.

2. Майно кредитної спілки є її власністю. Кредитна спілка володіє, користується й розпоряджається належним їй майном відповідно до закону та свого статуту.

3. Внески (вклади) членів кредитної спілки на депозитні рахунки, а також нарахована на такі кошти та пайові внески плата (проценти) належать членам кредитної спілки на праві приватної власності.

4. Кошти, що належать членам кредитної спілки, обліковуються окремо та використовуються для надання кредитів її членам, а в разі наявності тимчасово вільних коштів членів кредитної спілки можуть розміщуватися

спількою на депозитних рахунках в установах банків, які мають ліцензію на право роботи з вкладами громадян, і об'єднаній кредитній спілці, а також у державні цінні папери, перелік яких установлюється уповноваженим органом.

5. Кожний член кредитної спілки має право одержати належні йому кошти відповідно до укладених договорів.

Положення про фінансове управління кредитної спілки повинно бути затверджено рішенням загальних зборів кредитної спілки, відображеним у протоколі, та містити інформацію щодо підстав для повернення додаткових пайових внесків. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про кредитні спілки» внески (вклади) членів кредитної спілки на депозитні рахунки, а також нарахована на такі кошти та пайові внески плата (проценти) належать членам кредитної спілки на праві приватної власності.

Головними завданнями експертизи із встановлення суми заборгованості кредитних спілок по депозитних вкладах і додаткових пайових внесках перед її членами є дослідження документів бухгалтерського обліку кредитних спілок і встановлення документальної обґрунтованості відображення таких господарських операцій:

- прийняття вступних і обов'язкових пайових внесків;
- залучення на договірних умовах внесків (вкладів) своїх членів на депозитні рахунки як у готівковій, так і в безготівковій формі;
- залучення на бездоговірній основі додаткових пайових внесків;
- повернення депозитних вкладів і додаткових пайових внесків;
- нарахування та сплата процентів на пайові внески, депозитні вклади.

Для цього в першу чергу необхідно уважно ознайомитись з договорами на внесення депозитних вкладів і договорами на внесення пайових додаткових внесків, укладеними між головою правління кредитної спілки та її членами, у яких повинна міститись інформація стосовно:

- строку дії договору;
- розміру річних відсотків на суму вкладу;
- дня, з якого починається нарахування відсотків;
- періоду, за який розпочинається виплата нарахованих відсотків;
- закінчення строку дії договору та нарахування відсотків;
- правил внесення додаткових сум вкладів;
- механізму дострокового розірвання договору й повернення суми вкладу та відсотків за вкладом.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою за кредитом рахунків, на яких обліковуються внески (вклади) на депозитні рахунки, здійснюється збільшення (внесення) внесків (вкладів), за дебетом – зменшення (повернення, приєднання, списання тощо) внесків (вкладів).

Для обліку внесків (вкладів) на депозитні рахунки, що внесені на строк до 12 місяців, використовуються субрахунки 686 «Розрахунки з членами кредитної спілки по внесках (вкладах) на депозитні рахунки», 551 «Довгострокові внески (вклади) членів кредитної спілки на депозитні рахунки» (обліковується заборгованість кредитної спілки), 684/1 «Розрахунки

за нарахованими процентами на внески (вклади) на депозитні рахунки) (за кредитом обліковуються нараховані проценти за зобов'язаннями, за дебетом – сплата (приєднання, списання тощо) процентів), 852 «Витрати на нарахування процентів по внесках членів спілки на депозитні рахунки».

Надходження додаткового пайового внеску обліковується в Дт 301, 311, Кт 412, а його повернення – Дт 412, Кт 301, 311.

У звітних даних про фінансову діяльність кредитної спілки (додаток 2), складених за формою, визначеною в Порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, затвердженому розпорядженням Держфінпослуг від 25 грудня 2003 р. № 177 (із змінами), зазначаються суми: обов'язкових пайових внесків; депозитних вкладів; повернених пайових внесків; повернених депозитних вкладів; нарахованих відсотків на додаткові пайові внески; нарахованих відсотків на депозитні вклади; повернених відсотків на депозитні вклади; повернених відсотків на додаткові пайові внески.

Достовірність і повнота річної фінансової звітності та звітних даних підтверджуються аудитором (аудиторською фірмою), інформацію про якого (яку) внесено до реєстру аудиторів, що ведеться Держфінпослуг.

Для обліку розрахунків з членами по внесках, вкладах і нарахованих процентах кредитна спілка зобов'язана вести аналітичний облік за кожним з її членів. Проте не завжди в експертів є можливість досліджувати дані реєстрів синтетичного й аналітичного обліків за вказаними субрахунками, оскільки для вчинення подібних злочинів характерними є їх попередня обміркованість і ретельна підготовка, тому бухгалтерська документація в таких випадках, як правило, знищується. Незважаючи на наявність у матеріалах справи оборотних відомостей за рахунками, для документального підтвердження необхідні первинні документи бухгалтерського обліку кредитної спілки, які фіксують факти здійснення господарських операцій. У зв'язку з цим основним об'єктом таких досліджень є: сертифікати вкладів, книжки пайовиків, квитанції до прибуткових касових ордерів, квитанції до видаткових касових ордерів, заяви на повернення вкладів та інші розрахункові документи, вилучені в членів і контрагентів кредитної спілки. До експертного дослідження залучаються також банківські документи та книжки вкладників.

Сертифікати вкладу підтверджують права власності вкладників на паї в кредитній спілці та містять інформацію стосовно строку, на який членом спілки внесено внески та суми внесків.

У книжках вкладників міститься інформація стосовно сум унесених і повернених вкладів, що підтверджується квитанціями до прибуткових та видаткових касових ордерів, сум нарахованих і виплачених відсотків. На підставі даних книжки вкладника та квитанції до прибуткових касових ордерів відновлюється облік надходження й витрачання коштів у касі спілки.

У результаті документальної перевірки та зіставлення наданих на дослідження первинних документів при проведенні експертизи встановлю-

ються суми заборгованості кредитної спілки перед її членами за депозитними вкладками (внесками) і додатковими пайовими внесками.

З огляду на викладене при проведенні досліджень з питань, пов'язаних з установленням суми заборгованості кредитних спілок за депозитними вкладками та додатковими пайовими внесками перед її членами, необхідно дослідити дотримання умов договорів на внесення депозитних вкладів і договорів на внесення пайових додаткових внесків, проаналізувати нормативно-законодавчі акти, що діяли в період, який досліджується, та на підставі первинних документів установити відповідність унесеної у звітність інформації. Зазначені чинники є вирішальними при складанні висновку експерта.

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ ПО УСТАНОВЛЕНИЮ СУММЫ ЗАДОЛЖЕННОСТИ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ

Е. В. Степанова

Рассмотрены наиболее типичные проблемы, связанные с возвращением кредитными союзами депозитных вкладов и дополнительных паевых взносов, а также выплатой процентов на взносы.

PECULIARITIES OF FORENSIC EXAMINATIONS TO DETERMINE THE AMOUNT OF CREDIT UNIONS ARREARS

O. V. Stepanova

The article deals with the most typical problems involving the repayment by credit unions of deposits, additional shares and interest payments.